katavad ja niidud ning karjamaad voortevahelistes orgudes asuvad. Otse tüübilise näite ses mõttes pakub Iravere voor, mille nõlvadel tihedalt asetsevad suured külad Sätsuvere, Iravere, Kantküla, Kodisma, Sadala, Ookatku ja Koimula kaugelt üle 200 taluga ja peale selle Rääbise ja Tõikvere mõisa. Üheks säärase asulate levimise põhjuseks on vee saamise võimalused, mis orgude põhja läheduses kergemad kui voorte lagedel, kus vesi säilib ainult üksikuis oitudes (põldaukudes).

Elamute rühmituses asulateks valitseb suur mitmekesisus. Õige sagedasti kohtame ridaküläsid, kus elamud reas tänava ääres, millest väljaspool põllud. Seesuguste küladena esinevad Näduvere, Koimula, osalt Iravere ja Sadaküla. Ridaküla-tüüp on välja kasvanud niinim. nöörpõldudest, mis oli endistes kroonuvaldades maksev põllupidamisviis, tuletades meelde Vene hingemaa põllusiile. Kiriku läheduses valitseb tänavküla-tüüp. Sumbkülad on rohkem kihelkonna lõunapoolses osas, kuna metsastel aladel ja idaosas levivad ka üksikelamud. Suur sumbküla on ka Lohusuu alevik.

Peipsi-äärsed vene külad on suuremalt osalt tüübilised tänavkülad, kus mõlemale poole sirget või kõverat tolmust tänavat on asetatud väheldased viilkatusega elamud. Isesugune ehitusviis ja kõrvalhoonete asetamine nelinurka väikese keskõue ümber, tihti ühise katuse alla, eraldab neid külasid teravalt kihelkonna teistest küladest. Kasepää, Tiheda, Raja, Kükita ja Vene-Lohusuu on tüübilisemad tänavkülad. Sääraste külade kujunemises on peale rahvusliste kalduvuste mõõduandvad olnud ka looduslised olud. Madal metsane ala ühelt ja Peipsi järv teiselt poolt suruvad elamud tahtmata liivakõrgendile, mida kasutab ka tee. Nende asulate ümbruses ei laiu viljavälju, vaid elamute taga — metsapoolsel küljel — asuvad ainult kitsad latt-taraga piiratud keeduvilja-aiad kurkide, sibulate, kapsaste ja siguritega.

Liikimisteed. Suuremaks ühendusteeks on Tartu-Narva postmaantee, mis Palamuse kihelkonnast tulles läbib kihelkonna rahvarikkama osa. Torma mõisa juurest pöördub maantee, ühinedes Jõgevalt tuleva maanteega, läbi Torma metsa, kasutades eelnimetatud Kõnnu ja Võtikvere kõrgendikke, Mustveesse ja sealt edasi, mööda Peipsi rannikut Lohusuu kaudu Narva poole. Mustvees ühineb selle maanteega veel Kallastelt tulev maantee, kuna Võtikveres tast haru Rakvere peale käändub. Neile peateile suubuvad vähemad külavaheteed, enamasti halvad ja sillutamata. Üksikute külade vahel säilitatakse ühendust kuival aasta-ajal ka vähemate ratasteede ja jalgradade kaudu, mis metsi läbides teed lühendavad.

Lähem raudteejaam on Jõgeva (28.3 km kirikust). Suvel hõlbustab väljapääsu ka Mustvee sadam ja Lohusuu laevapeatus, kust laevad Narva ja Tartuga ühendust peavad.

Majanduslised olud. Majandusliselt on Torma õige jõukas ja edasijõudev kihelkond. Põllumaa on lõuna- ja lääneosas keskmisest parem. Avinurme poolseis metsades, Lohusuus ja Peipsi rannikul on põllumaa halvem, liivane ja kruusane. Kõige parem põllumaa